

KOEN VAN KERKHOVEN //
SECRETARIS-GENERAAL COC

Omdat proeftuinen belangrijke afwijkingen op de regelgeving kunnen bevatten, is het essentieel dat alle personeelsleden op de hoogte zijn van wat hen boven het hoofd hangt.

Zijn proeftuinen binnenkort het ultieme redmiddel voor onderwijs?

De Vlaamse regering wil via een oproep bij de schoolbesturen van het basisonderwijs, het secundair onderwijs en de centra voor deeltijds beroepsonderwijs proeftuinen opstarten. Die moeten gegevens opleveren om beleidsconclusies uit te trekken over het terugdringen van het lerarentekort en het herwaarderen van het beroep van leraar. Die beleidsconclusies kunnen dan leiden tot nieuwe (personeels)regelgeving voor heel het onderwijs. Maar ook het lokale schoolbeleid kan conclusies trekken uit zo'n proeftuin. De regelgeving moet namelijk niet noodzakelijk wijzigen om het beleid te verbeteren.

De Vlaamse regering keurde op 3 december 2021 een conceptnota goed met de titel 'Herwaardering van de leraar'. Het doel daarvan zou zijn om leerlingen maximaal onderwijs in de klas te laten genieten. Scholen doen daar nu al heel wat inspanningen voor, maar door het lerarentekort is dat niet makkelijk te realiseren. Het tekort manifesteert zich vandaag namelijk nog pertinenter dan de afgelopen jaren. Onderwijs moet volgens de Vlaamse regering meer dan ooit de concurrentie aangaan met andere sectoren. Scholen moeten daarom op korte en middellange termijn de nodige handvaten krijgen om een goede concurrentiepositie in te nemen. Op korte termijn moeten ook een aantal proeftuinen starten.

Scholen die een proeftuin willen opzetten, moeten de doelstellingen realiseren binnen de schoolorganisatie en het personeelsbeleid. Ofwel kunnen scholen maatregelen nemen om meer leraren aan te trekken en om de uitstroom van leraren en het ziekteverzuim terug te dringen. Ofwel kunnen zij maatregelen nemen om de loopbaan van de leraar aantrekkelijker te maken. Ze kunnen ook maatregelen nemen die aan beide doelstellingen beantwoorden.

Aantal, selectie en looptijd

Er zouden maximaal dertig proeftuinen georganiseerd kunnen worden. Daarvan zijn er vijftien voorbehouden voor het basisonderwijs. Maximaal drie van die proeftuinen hoeven niet af te wijken van de regelgeving. Dat laatste gebeurde op vraag van COC, omdat we geloven dat er ook proeftuinen mogelijk moeten zijn zonder dat daarvoor de regelgeving moet wijzigen. In het secundair onderwijs kunnen ook vijftien proeftuinen georganiseerd worden. Ook daar mogen maximaal drie proeftuinen niet afwijken van de regelgeving. Van de vijftien proeftuinen in elk onderwijsniveau wordt er minstens één in elke Vlaamse provincie georganiseerd en zijn er minstens drie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De proeftuinen lopen ten vroegste vanaf 1 september 2022 en uiterlijk tot en met 31 augustus 2025, maar ze moeten niet noodzakelijk die hele periode beslagen.

De minister van Onderwijs stelt een selectiecommissie samen die bestaat uit afgevaardigden van het kabinet, het Departement Onderwijs en Vorming, het Agentschap voor Onderwijsdiensten, de inspectie, de onderwijsverstrekkers, de vakbonden en wetenschappelijke experts. Een aanvraag voor een proeftuin is alleen ontvankelijk als ook het protocol is bijgevoegd van de onderhandeling in het bevoegde lokale comité. Omdat proeftuinen belangrijke afwijkingen op de regelgeving kunnen bevatten, is het essentieel dat alle personeelsleden op de hoogte zijn van wat hen boven het hoofd hangt.

Komen de echte problemen nu eindelijk op tafel?

Op 3 mei 2022 stuurde Vlaams minister van Onderwijs Ben Weyts (N-VA) een persbericht de wereld in waarin hij de proeftuinen aankondigde. Hij lanceerde tegelijkertijd het idee om de lessen van leraren vrijer te spreiden over het schooljaar. Vandaag moeten leraren volgens hem elke week een vast aantal uren geven, maar scholen zouden ook kunnen werken met een jaaropdracht waarbij er niet noodzakelijk elke week evenveel wordt lesgegeven. Het mag dus duidelijk zijn dat proeftuinvoorstellen sterk kunnen ingrijpen op het statuut, de arbeidsvoorwaarden en de -omstandigheden. Volgens de minister zou het debat over het lerarentekort bovendien verzand zijn in een welles-nietesspel: ieder zou zijn eigen heilige huisje hebben en niet openstaan voor andere voorstellen. Hij wil naar eigen zeggen die stellingenoorlog overstijgen door verschillende voorstellen een kans te geven. De minister nodigt scholen en sociale partners uit om concrete experimenten voor te stellen. Hij meldt dat er al onderzoekers geïnteresseerd zijn om die experimenten mee op te volgen. Dat de experimenten zullen gemonitord worden met middelen die de minister voorziet, vindt COC een goede zaak. Maar dat kandidaten daarvoor nu al in de rij staan, doet COC de wenkbrauwen fronsen. Hoe kan iemand zich als monitor aanbieden, als de inhouden van de proeftuinen nog niet gekend zijn?

Cruciaal zal dus zijn met welke ideeën de schoolbesturen de doelstellingen willen aanpakken en of die ook daadwerkelijk gerealiseerd worden. COC is er in ieder geval niet van overtuigd dat daarvoor altijd regelgeving aangepast moet worden. Binnen de bestaande regelgeving is namelijk al heel wat mogelijk. Proeftuinen en de vooropgestelde doelen mogen wat COC betreft niet misbruikt worden om een bepaalde dada te verwezenlijken. En zeker niet wanneer

sommige ideeën de aantrekkelijkheid van het beroep en het statuut van het personeel verder zouden aantasten. Door de mogelijk grote impact op de arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden, gaat COC ervan uit dat schoolbesturen ernstig onderhandelen met de personeelsvertegenwoordigers en dat zij op zoek gaan naar een draagvlak voor maatregelen. Zonder breed draagvlak heeft zo'n proeftuin weinig zin. Dan dreigen proeftuinen *moestuinen* te worden. Maar meer dan waarschijnlijk hebben ook de personeelsvertegenwoordigers zelf een goed idee over hoe hun school 'slimmer' georganiseerd kan worden, zodat het welbevinden bij het personeel toeneemt, er minder ziekteverzuim is, nieuwe mensen er graag willen werken, de werkdruk draaglijker wordt, de focus meer op de kerntaken kan liggen ... Goede ideeën hoeven zeker niet altijd van bovenaf te komen. COC gaat in op de uitnodiging van de minister om ook vanuit de basis experimenten voor te stellen en hoopt dat schoolbesturen die ideeën willen beluisteren en organiseren.

Eerste regelgevende stap

Op 22 april 2022 keurde de Vlaamse regering een eerste keer het besluit¹ goed waarmee ze die proeftuinen concreet zal invoeren. Dat besluit is nu doorgestuurd naar de Raad van State voor spoedadvies. Later zal blijken of en hoe de oproep naar proeftuinen gelanceerd wordt. De minister mikte daarvoor op 1 mei, waarbij schoolbesturen voorstellen mochten indienen tot 15 juni. Dat alle proeftuinen zouden kunnen starten op 1 september 2022, lijkt COC wel erg ambitieus ... maar dat is niet alleen de indruk van COC. De intussen gepubliceerde omzendbrief vermeldt namelijk dat op 1 september 2022 starten met projecten die een wijziging van regelgeving vragen noch realistisch, noch haalbaar zal zijn. Een tijdelijk project waarvoor geen afwijking van de regelgeving noodzakelijk is, kan eventueel wel op 1 september 2022 van start gaan. Wordt vervolgd.

Koen

1. Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de selectie van tijdelijke projecten in het basis- en secundair onderwijs in het kader van een herwaardering van het lerarenambt